

KOEIEN & KANSEN-BEDRIJVEN FORS GEGROEID*Gerben Doornwaard en Co Daatselaar*

In 1999 is het project 'Koeien & Kansen' van start gegaan. Eén van de hoofddoelen was destijds het versneld voldoen aan de eindverliesnormen van Minas. Vanwege veranderingen in het mestbeleid werken de 16 deelnemende bedrijven sinds 2004 met het nieuwe mestbeleid op basis van gebruiksnormen, waarbij de ondernemers zich richten op de normen van 2009. Niet alleen het beleid is veranderd, ook de bedrijven van de deelnemers hebben niet stilgestaan. De groei heeft echter niet altijd tot hogere inkomens geleid.

Groei in bedrijfsomvang

De omvang van de Koeien & Kansen-bedrijven is fors toegenomen in de periode 1999 t/m 2004. Het referentiequotum is met 33% (194.000 kg) het meest toegenomen (tabel 1). Dit is een stijging van gemiddeld 6,7% per jaar. De spreiding tussen de bedrijven is echter groot en varieert van een groei van 25.000 kg tot een groei van ruim 550.000 kg referentiequotum in de betreffende periode. De totale melkproductie op de bedrijven is minder snel gegroeid dan het referentiequotum. In 1999 is namelijk netto melkquotum geleasd (verschil tussen gebruikersquotum en referentiequotum), terwijl in 2004 netto melkquotum verleasd is. De oppervlakte cultuurgrond is met 11,2 hectare gestegen tot 51,8 hectare per bedrijf. De intensiteit (melkproductie per ha) is nauwelijks veranderd.

Tabel 1 Kenmerken bedrijfsstructuur Koeien & Kansen-bedrijven in 1999 en in 2004

	1999	2004	Verschil t.o.v. 1990	
			absoluut	relatief(%)
Cultuurgrond (ha)	40,6	51,8	11,2	28
Koeien (aantal stuks)	75,6	97,1	21,6	29
Referentiequotum (kg * 1000)	583	777	194	33
Gebruikersquotum (kg * 1000)	593	773	180	30
Totale melkproductie bedrijf (kg * 1000)	600	763	163	27
Intensiteit (kg melk/ha voederoppervlak)	15.571	15.240	-331	-2

Hoger saldo, maar lagere bedrijfswinst

Het saldo van de rundveetak is met 0,42 euro per 100 kg melk toegenomen (tabel 2). De stijging van de opbrengsten (+ 1,51 euro) was net iets groter dan de stijging van de toegerekende kosten (+ 1,09 euro). De hogere opbrengsten in 2004 zijn mede gerealiseerd doordat de daling van de melkopbrengst kleiner was dan de melkpremie (1,18 euro per 100 kg melk) die in 2004 voor het eerst werd ontvangen. Daarbij moet vermeld worden dat de melkprijs in 1999 erg laag was. De toename van de toegerekende kosten is voor het grootste deel veroorzaakt door een stijging van de krachtvoerkosten met 0,81 euro per 100 kg melk. Het saldo voor overige takken is gedaald met 0,70 euro per 100 kg melk. Dit komt doordat er in 2004 minder bedrijven een tweede tak hadden dan in 1999. Naast schaalvergroting is er dus ook sprake van specialisatie.

Tabel 2 Economische resultaten Koeien & Kansen in 1999 en 2004 (in euro per 100 kg melk)

	1999	2004	Vershil
Opbrengsten rundvee	37,66	39,17	1,51
Toegerekende kosten rundvee	8,96	10,05	1,09
Saldo rundvee	28,70	29,12	0,42
Saldo overig	1,23	0,53	-0,70
Saldo bedrijf	29,93	29,65	-0,28
- Totaal niet-toegerekende kosten (fiscaal)	17,96	24,33	6,37
Productieresultaat	11,97	5,32	-6,65
- Betaalde rente	3,72	5,00	1,28
Bedrijfswinst	8,25	0,31	-7,93
+ Afschrijvingen	7,95	12,14	4,19
Kasstroom ¹	16,20	12,45	-3,75

¹ De kasstroom is hier gedefinieerd als de som van bedrijfswinst en afschrijvingen. De posten inkomen buiten bedrijf, belastingen en gezinsbestedingen zijn hierin niet verwerkt.

De niet-toegerekende kosten zijn met 6,37 euro per 100 kg melk fors gestegen. Dit is vooral het gevolg van een stijging van de quotumkosten met ruim 3 euro per 100 kg melk. Ook de kosten voor werk door derden zijn met 1 euro per 100 kg melk behoorlijk toegenomen. Doordat de omvang van de bedrijven is gegroeid, moest dus meer werk worden uitbesteed. Het productieresultaat is met 6,65 euro per 100 kg melk gedaald van bijna 12 euro in 1999 naar 5,32 euro per 100 kg melk in 2004. De betaalde rente per 100 kg melk is toegenomen (+ 1,28 euro), waardoor de bedrijfswinst nog meer is gedaald dan het productieresultaat. Als gevolg van de forse investeringen, zijn de afschrijvingen ook sterk toegenomen. Afschrijvingen zijn wel kosten, maar geen uitgaven en daarom kunnen deze weer bij de bedrijfswinst worden opgeteld om tot de kasstroom te komen. Deze kasstroom is gedaald van 16,20 euro per 100 kg melk in 1999 naar 12,45 in 2004. In het bovenstaande is steeds gesproken over de resultaten per 100 kg melk. In 2004 hebben de bedrijven echter 163.000 kg melk meer geproduceerd dan in 1999. Een daling van het resultaat per 100 kg melk kan dus door het produceren van meer kilogrammen in 2004 nog zijn gecompenseerd. Op bedrijfsniveau is het totale bedrijfssaldo met bijna 43.000 euro gestegen en de bedrijfswinst met ruim 55.000 euro gedaald. Doordat de afschrijvingen ongeveer 49.000 euro hoger zijn, is de kasstroom in 2004 toch bijna 7.000 euro per bedrijf lager dan in 1999.

Ontwikkeling in vergelijking met andere bedrijven

Uit het bovenstaande is gebleken dat de Koeien & Kansen-bedrijven fors zijn gegroeid. Deze bedrijven zijn niet representatief voor de Nederlandse melkveehouderij. De bedrijven produceerden namelijk in 1999 gemiddeld al 600.000 kg melk per bedrijf, terwijl het gemiddelde Nederlandse bedrijf toen ongeveer 400.000 kg melk produceerde. Een vergelijking met het gemiddelde melkveebedrijf is daarom minder interessant. Wat wel interessant is, is om te kijken in hoeverre de ontwikkeling van de Koeien & Kansen-bedrijven verschilt van de ontwikkeling van melkveebedrijven die in 1999 vergelijkbaar waren met de Koeien & Kansen-bedrijven (dus ook gemiddeld 600.000 kg melk produceerden). Hebben de ondernemers in deze groep dezelfde strategische keuzes gemaakt als de Koeien & Kansen-bedrijven of wijken de groepen van elkaar af? In een volgend nummer van Agri-Monitor wordt daar aandacht aan besteed.

Meer informatie:

Koeien&kansen website: <http://www.koeienenkansen.wageningen-ur.nl/>